

VITA

DOMBRÁDY LORÁND

ADALÉKOK KASSA BOMBÁZÁSÁHOZ

Ránki György *Ki bombázta Kassát?* című, az *Élet és Irodalom* ez évi 16. számában megjelent cikkében feladatul állítja a hadtörténészek elé, hogy a bombázással kapcsolatos megannyi, mindmáig megválaszolatlan kérdésben alapos vizsgálódást folytassanak, s ily módon új és megcáfolhatatlan eredményekkel gazdagítsák a kérdés kutatását. A felvetés jogos, azonban új, máig ismeretlen források hiányában — melyek feltűnésére annyi év után alig van kilátás — nem sok remény van arra, hogy az eddig meglehetősen homályos képet akár csak pontosítani is lehetne. A továbbiakban, amikor megpróbálok néhány gondolattal hozzájárulni a kérdéskomplexum egyik felének tisztázásához, én is csak az egymásnak ellentmondó eddigi visszaemlékezésekre, valamint levéltári forrásként a magyar vezérkar által 1941. június 23-tól belső használatra folyamatosan kiadott „Napi helyzetjelentések”-ben összegyűjtött, ismert jelentésekre hagyatkozhatom. Ezek ugyan csak másodrendű forrásnak tekinthetők, mivel csupán információs jellegű gyűjteményét képezik a különböző parancsnokságok által a vezérkarhoz küldött jelentéseknek, közülük is azoknak, amelyeket jónak láttak sokszorosított formában a vezérkari és honvédelmi minisztériumi osztályok beosztottjainak tudomására hozni, azonban új nézőpontú vizsgálatuk így is lehetővé teszi még néhány újabb, figyelemre méltó következtetés levonását.

A kassai bombázással kapcsolatosan mind a mai napig két kérdéscsoport vár eldöntésre: 1. a támadás a magyar vezérkar által a németekkel együttesen előkészített tudatos provokáció volt-e vagy sem; 2. a bombázást kik és hogyan szervezték meg, hajtották, illetve hajtották végre. Ezúttal az első kérdésre kívánok röviden reflektálni, azoknak a momentumoknak a számbavételével, melyek véleményem szerint a magyar vezérkar egyes vezető személyiségeinek tudtával végrehajtott provokációt valószínűsítik.

Vegyük először vizsgálat alá magát a helyszínt. Kassa egy az akkori szlovák határ által három oldalról körülvelt kiszögellésben feküdt. A várostól légvonalban északi és keleti irányban, 6, délkeletre 17, nyugatra 24, míg északnyugatra 14 km távolságra volt a szlovák határ. Ezek a távolságok repülőgéppel 3—5 perc alatt megtehetőek voltak. A határ közelsége — az akkori magyarországi városok között egyedülállóan — lehetővé tette a támadó gépeknek a város keletéről történő gyors megközelítését és a hasonlóképpen gyors távozást, s ezzel a magyar légtérben való igen rövid idejű tartózkodásukat, minimálisra csökkentve az esetleges lelövés vagy egyéb baleset lehetőségét és így az igen kellemetlen lelepleződés veszélyét. Fokozottan érvényesült ez azért is, mert a magukat szövetségeseknek álcázó támadók számítottak arra, hogy a rendelkezésre álló kis számú légvédelmi löveg csak a bombák ledobása után, a már

távozó gépekre nyitja meg majd a tüzet. A magyar légvédelem országosan igen gyenge volt, ami alól Kassa sem volt kivétel. A határszáron fekvő, légvédelmi szempontból ennél fogva különben is nehezen védhető város légvédelmét mindössze 3 db 5/8 M típusú — már elavult, csak a honi légvédelemben csekély számban alkalmazott — légvédelmi ágyú, valamint kb. 4 db — a kor színvonalán álló — légvédelmi gépágyú volt hivatva ellátni. A bombák ledobása után eszmélő és tüzelni kezdő ágyúk néhány lövés után üzembéptelenné váltak, a gépágyúk is csak néhány eredménytelen sorozatot lőttek a gyorsan távolodó és a számukra egyre növekvő céltávolságot mutató gépek után.

A támadóknak nem kellett számolniuk esetlegesen útjukba kerülő és kellemtelenné válható vadász- vagy iskolagépekkel sem. A kassai repülőakadémia repülőterén nem voltak harci gépek. A gyakorló repülések pedig kora reggel, délelőtt, illetve késő délután folytak. Tizenkettő és két óra között nem volt repülés, amit a támadók jól tudhattak, és nyilván számításba is vettek. Krúdy Ádám is 12 órakor befejezte növendékeivel a repülést. A visszaemlékezésében szereplő felszállása és a támadó gépek megközelítése a rendelkezésre álló rövid idő — a bombák hangjának észlelése és a légtér elhagyása között eltelt maximum öt perc — alatt, meggyőződésem szerint, lehetetlenség volt, így ettől a mozzanattól eltekinthetünk, mint ahogy nem véletlenül nem számoltak ilyen eshetőséggel a támadás megszervezői sem.

Segítette a támadók dolgát az a körülmény is, hogy a magyar és szlovák légi figyelés és légvédelem között semmiféle kapcsolat nem volt. A szlovákok nem jelezték a magyar határ felé közeledő gépeket. A magyar légtérbe érkező és leszálló német gépeket is csak közvetlenül a németek jelentették.

Igen tudatos volt a célrepülés és a bombavetés irányának megválasztása is. A gépek délkeletről jelentek meg a város felett. Itt, ahelyett, hogy bombáikat ledobva egyenesen továbbrepültek volna, hogy északnyugat felé a legrövidebb idő alatt elhagyják a magyar légtérrel, senkitől sem zavarva először egy kört írtak le a város felett, és északnyugat—délkelet irányban repülve dobták le a célra a bombáikat, hogy délkeleti irányú távozásukkal is tovább valószínűsítsék a későbbi, az orosz támadó gépekről közzétett hivatalos jelentésben foglaltakat.

A támadók alapos helyismeretről is tanúságot tettek. Bombáikkal pontosan eltalálták a két tüzérlaktanyát és a postapalotát. A VIII. hadtest gépvontatású tüzérosztályát azonban már korábban mozgósították, sőt egy „különös véletlen” folytán az már egy-két órával korábban, elvonulásra készen, elhagyta a laktanya területét és egy közeli utcában sorakozott fel. Az elsőrendű célnak számító vasútállomás és vasúti híd azonban — mint ez várható lett volna — nem kapott bombát. Ez, ha időlegesen is, megzavarta volna a német hadsereg által szintén igénybe vett vasútvonal forgalmát.

Érdekességekre találunk akkor is, ha a beérkezett és a vezérkar által a „Napi helyzetjelentések”-ben közreadott jelentéseket áttekintjük. A Budapesten levő 1. légvédelmi hadtestparancsnokság — amelynek alárendeltségébe a légi figyelést és riasztást végző légvédelmi központ, valamint az ország légvédelmét ellátni hivatott légelhárító és vadászegységek tartoztak — 14,20-kor jelentette a vezérkarnak, hogy Kassát ismeretlen gépek megtámadták, s bombákat dobtak a tüzérlaktanyára és a postára. A hadtest jelentése után közvetlenül egy két-soros hír található a hírnaplóban: „Utólag beérkezett jelentés szerint a támadó gépek sárgára festett orosz gépek voltak.” Ez az egyetlen olyan hír a jelentések között, amelynek sem forrása, sem keletkezési időpontja nincs megjelölve, valamint az sem, hogy milyen úton jutott „utólag” a vezérkar tudomására. Ezt követően a légvédelmi hadtestparancsnokság sem tartotta szükségesnek megjelölni értesülésének forrását, ugyanis 14,40-kor igen szűkszavúan Miskolc felé közeledő, sárgára festett orosz gépekről jelentett.

A Kassát ért támadást követően — véleményem szerint korántsem véletlenül — hirtelen megélenkült az addig teljes nyugalomban levő észak-magyar-

országi légtér. Mint az a jelentésekből nyomon követhető, június 26-án 14 és 18 óra között a légvédelmi figyelő és jelzőállomások Kassa, Ungvár, Sátoraljaújhely, Miskolc, Ózd körzetéből jelentettek ismeretlen, nem azonosítható gépeket a budapesti légvédelmi központnak, amely azonnal, összesen nyolc esetben rendelt el légiriadót az érintett városokban.

Rejtélyes az a gép is, amely állítólag Vác felé tartott, de innen 16,30-kor visszafordult. Közeledtére Budapesten 16,15-kor légiriadót rendeltek el.

A miskolci kerületi légvédelmi központ 17,05-kor azt jelentette Budapestre, hogy Erdőbénye térségében saját vadászok tüzet nyitottak négy ismeretlen gépre, melyek azonban „nyugati irányban elfordultak oly gyorsan, hogy sem utólnérni, sem felségjeleiket felismerni nem lehetett”. Óhatatlanul felmerül a kérdés, hogyan lehetséges ez, ha a vadászok már annyira megközelítették az ellenséges gépeket, hogy érdemesnek találták a tűz megnyitását.

A magyarányú ellenséges légi tevékenység csak június 26-án 18 óráig tartott. A vezérkar főnöke által hön öhajtott hadüzenethez való legfelső hozzájárulás elnyerésével egyidőben a magyar légtérben visszaállt a teljes nyugalom. Az ismeretlen gépekről szóló és légiriadókat kiváltó jelentések „forrása” elapadt. Werth Henrik vezérkari főnök ugyanis időközben nem volt tétlen. A jól rendezett kassai támadást követő gyanúsán összehangolt „berepülések” és légiriadók keltette hisztérikus légkörben, az orosz támadás verziójának tálalásával, sikerült rávennie a fenntartások nélküli kormányzót és miniszterelnököt a hadüzenet elhatározására. Időközben — akciója várható sikerének tudatában — már a délutáni órákban, 16,45-kor, kiadta a parancsot a VIII. és IX. közelfelderítő repülőszázadnak és a tapolcai 4/II. bombázó osztálynak másnap reggel szovjet célpontok ellen végrehajtandó támadásra. A jelentések között szerepel a VIII. hadtest parancsnoksága által éjjel 2,45-kor a vezérkar hadműveleti osztályának adott jelentése, hogy a kapott parancs értelmében a megadott célpontok elleni támadásra felkészítették a gépeket.

Feltételezésemet, miszerint a sárga csíkokkal ellátott orosz gépek teóriája a vezérkar vezetőinek szüleménye agressziós céljaik elérése érdekében, alátámasztja a VIII. hadtest parancsnokságának 21,20-kor kelt jelentése is, amelyben Máthé Kálmán vezérőrnagy, Kassa helyőrségparancsnoka, összegezte az eseményeket. Máthé a kora délután már a légügyi csoportfőnöknek megküldött jelentésére hivatkozva (ez nem szerepel a „Napi helyzetjelentések”-ben) ismételen csak ellenséges repülőgépek által végrehajtott bombatámadásról beszélt, melyek a honvédségnél újonnan bevezetett sárga színezéssel voltak ellátva, s felségjeleik nem voltak megállapíthatók. Ő tehát a helyszínen még az esti órákban sem mondta ki, amit Budapesten a vezérkar emberei már kora délután állítottak, hogy a támadást orosz gépek hajtották végre.

Úgy vélem, ha e rövid reflexióban megdönthetetlen érvekkel nem is bizonyíthatam a magyar vezérkar pontos szerepét a kassai támadás megszervezésében, az elmondottakból egy dolog bizonyosra vehető, nevezetesen az, hogy az igen jól, céltudatosan megszervezett és pontosan végrehajtott támadás feltétlenül csak a magyar vezérkar egyes tagjainak tudtával és közreműködésével valósulhatott meg. Ez pedig teljességgel kizárja a vezérkar casus bellinek szánt abszurd állítását, miszerint a támadást szovjet gépek hajtották végre.